

ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՎՈՂ ՈՒՍՈՒՑՉԻ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հետազոտության թեման՝ Սովորողների կրթական կարիքների բացահայտման և դրան համապատասխան ուսուցման գործընթացի կազմակերպման առաջանձնահատկությունները

Հետազոտող ուսուցիչ՝ Սեդա Ոսկանյան

«Արաքսի 2.Ավետիսյանի անվան միջնակարգ դպրոց» ՊՈԱԿ դպրոց

Մենթոր ուսուցիչ՝ Նատալյա Վարդանյան

Արմավիր 2022թ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ -----	3
2. ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ -----	4
3. ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՅԱՏՈՒԿ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԻ ԿԱՐԻՔ ՈՒՆԵՑՈՂ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԻ ԳՆԱՅԱՏՈՒՄԸ -----	5
4. ԸՆՏԱՆԻՔԻ ԴԵՐԸ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՅԱՏՈՒԿ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԻ ԿԱՐԻՔ ՈՒՆԵՑՈՂ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ-----	9
5. ՀԵՏԱՉՈՏԱԿԱՆ ՄԱՍ -----	12
6. ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍ -----	15
7. ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ -----	17
8. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ -----	18

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Մենք ուզում ենք , որ մեր երկրում բոլոր երեխաների համար բաց լինեն բոլոր դպրոցների և այլ կառույցների դռները, և որ Նրանք, իրենց ծնողների ջերմությամբ ու աջակցությամբ շրջապատված, վստահորեն փնտրեն, գտնեն ու ապահովեն իրենց տեղն ու դերը հասարակության մեջ. (1):

Մարդիկ լինում են տարբեր թե՛ իրենց բնավորությամբ, թե՛ իրենց տեսակով և հոգատարությամբ: Եվ այս տարբերությունն էլ ցանկացած հասարակության դարձնում է ավելի հարուստ: Սա իր արտացոլումն է գտել նաև դպրոցում:

Դպրոցները պետք է ապահովեն բոլոր երեխաների մասնակցությունը՝ օգտագործելով տարբեր մոտեցումներ, անհատական մոտեցումներ և հնարավորություններ:

Դժվարությունները երեխաների հետ կարող են տարբեր լինել կրթության մեջ: Երեխաներ կան, որոնք կարող են դժվարանալ կարդալիս, գրելիս, թվերի հետ աշխատելիս կամ շրջապատող մարդկանց հետ շփվելիս, հաղորդակցման խնդիրներ ունենան:

Երեխաների մի խմբի համար այդ դժվարությունները կարող են պայմանավորված լինել հաշմանդամությամբ: Դա կարող է լինել որոշ երեխաների համար ժամանակավոր, որոշների համար երկարատև և մշտական մասնագիտական աջակցություն պահանջող խնդիր:

Դրա համար հարկավոր է արագ կարգով բացահայտել յուրաքանչյուր սովորողի կրթական կարիքը և օգնելու նրան հաղթահարելու այդ խնդիրները: Իսկ այդ խնդիրները կարող են հարթել միայն աշխատանքը ծնողների հետ, իսկ դպրոցի և տարածքային մանկավարժահոգեբանական աջակցության խմբի մասնագետների աշխատանքը երեխաների հետ: Նրանք կարող են բացահայտել ու աջակցել երեխաներին, որոնք ունեն ուսումնական ծրագրերի ճիշտ պլանավորման, միջավայրի հարմարեցումների և անհրաժեշտ մասնագիտական ծառայությունների տրամադրման կարիք:

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

Կրթության մատչելիությունը ու հասանելիությունը, որպես հասարակություն զարգացման ու առաջընթացի հիմնական միջոց, ամրագրվել են դեռևս 1990- ական թվականներին, երբ ՄԱԿ-ի և ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի անդամ երկրների կողմից ընդունվեցին << Երեխաների իրավունքների>> կոնվենցիան(1989, ՄԱԿ) և << Կրթություն բոլորի համար համաշխարհային հռչակագիրը>> (2000):

1994 թվականին աշխարհի 92 երկրների կառավարությունների ու 15 միջազգային կազմակերպությունների կողմից ստորագրված <<Սալամանկարի հռչակագիրը>> սահմանեց, որ յուրաքանչյուր երեխա ունի կրթական առանձնահատկություններ և կրթական հիմնարար իրավունք: Համաձայն այս հռչակագրի, կրթական ծրագրերը պետք է մշակվեն և իրականացվեն հաշվի առնելով այդ առանձնահատկությունները:

<< Կրթության մասին>>(2) Հայաստանի Հանրապետության 1999 թվականի ապրիլի 14-ի ՀՕ- 297 օրենքը սկիզբ դրեց հատուկ կրթության համակարգի բարեփոխումների ու ներառական կրթության հիմնադրման , որի հիմքում յուրաքանչյուր երեխայի կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիքի գնահատումն է, կրթության կազմակերպումն իր համայնքում՝ առանց ընտանիքից մեկուսացնելու, և կրթության գործընթացին երեխայի մասնակցության խրախուսման սկզբունքների ապահովումը:

Պետք է առանձին վերցրած աշակերտի համար ապահովել նրա կարողություններին և կարիքներին համապատասխան որակյալ կրթություն: Դրա համար անհրաժեշտ է ուսումնական գործընթացում դիտել, գնահատել, հետևել որպես անհատ՝ իր կարողություններով, ընդունակություններով, դժվարություններով և հետաքրքրություններով:(3)

Կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիքի գնահատումը երեխայի զարգացման տարբեր փուլերում նրա մասին բազմաբնույթ տեղեկությունների հավաքագրման ու տվյալների համակարգման գործընթաց է, որն իրականացվում է երեխայի բնական միջավայրում ՝ ապահովելով երեխայի ուսումնական ծրագրերի ճիշտ պլանավորումը, անհրաժեշտ մասնագետների ծառայությունների և միջավայրին հարմարեցումների տրամադրումը:(4)

**ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱԶԱՏՈՒԿ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԻ ԿԱՐԻՔ ՈՒՆԵՑՈՂ
ԱՇԿԵՐՏՆԵՐԻ ԳՆԱԶԱՏՈՒՄԸ**

Երեխայի կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիքի գնահատումը իրականացվում է մանկավարժահոգեբանական գնահատման չափանիշներին համապատասխան և նպատակ ունի սահմանելու՝

1. Երեխայի կրթության առանձնահատուկ պայմաններ՝ ապահովելով ծրագրային, մեթոդական և այլ միջավայրին անհրաժեշտ հարամարեցումներ:
2. ՀՀ օրենքով սահմանված կարգով և դեպքերում ֆինանսավորման բարձրացման չափաքանակ տրամադրելու հիմքերը. (5)
3. Մանկավարժահոգեբանական աջակցության ծառայությունների մակարդակը, ծավալները և տևողությունը:

Երեխայի կրթական կարիքների բացահայտման , գնահատման գործընթացն իրականացվում է կրթական յուրաքանչյուր աստիճանի առաջին տարում՝ առաջին, հինգերորդ և տասներորդ դասարանում:

Գնահատվում է նաև երբ երեխայի մոտ ուսումնասիրության ընթացքում նկատվում է կայուն դժվարություններ:(6)

Գնահատումն իրականացվում է երկու փուլով.

1. Դպրոցական մակարդակի գնահատում, որն իրականացվում է հաստատության ուսուցիչների և մանկավարժահոգեբանական աջակցության խմբի կողմից՝բացահայտելու կրթության գործընթացում երեխայի արդյունավետ մասնակցության սահմանափակումները, դրանք առաջացնող միջավայրին խոչնդոտող գործոնները և դրանց հաղթահարման խթանիչ գործոնները:
2. Տարիքային մակարդակի գնահատում, որն իրականացվում է տարածքային մանկավարժահոգեբանական աջակցության կենտրոնի կողմից՝ որոշելու երեխայի մոտ այս կամ այն ֆունկցիաների խանգարման աստիճանը, և դրանով պայմանավորված՝ կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիքը:

Ամեն տարի վկայագրված յուրաքանչյուր երեխայի համար նույն խմբի կողմից կատարվում է վերագնահատում առաջընթացը և հետընթացը պարզելու համար:

Կրթության ցանկացած փուլում, երբ երեխայի մոտ նկատվում են կայուն դժվարություններ, ապա ծնողի համաձայնությունից հետո իրականացվում է երեխայի դպրոցական մակարդակի գնահատում: Ծնողի համաձայնությունից և 3-օրյա ժամկետից հետո կատարվում է (տնօրենի հրամանով) դպրոցական մակարդակի գնահատում՝ ուսուցիչների և մանկավարժահոգեբանական աջակցության խմբի կողմից:

Դպրոցական մակարդակում գնահատումը սկսվում է ուսուցչի դիտարկումով՝ դասապրոցեսի ընթացքում, դասամիջոցին, արտադասարանական միջոցառումների ժամանակ: Ուսուցչի և մանկավարժահոգեբանական խմբի համագործակցության արդյունքում կատարվում է տվյալների հավաքագրում երեխաների կարողությունների, հետաքրքրությունների, անձնային որակների, կարիքների և դժվարությունների, հասակակիցների հետ փոխհարաբերություններ և մասին: Ելնելով առաջին փուլի դիտարկման արդյունքների ուսումնասիրությունն ու վերլուծությունը տևում է 10-15 օր՝ծնողի գրավոր դիմումի ընդունման օրվանից հաշված:

Եթե երեխան մի քանի ոլորտներում ունի թեթև դժվարություններ, ապա մանկավարժահոգեբանական աջակցության խումբը մշակում է կանխարգելիչ միջամտությունների պլան՝ կիսամյակային կտրվածքով ծառայությունների տրամադրման և միջավայրին հարմարեցումների վերաբերյալ:

Եթե գնահատման արդյունքների վերլուծությունը վկայում է երեխայի մոտ որևէ ֆունկցիայի խանգարման հավանականություն, ապա, երեխայի կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիքի երկրորդ մակարդակի գնահատում է իրականացվում:(7)

Դրա նպատակով դպրոցը, ծնողի համաձայնությամբ, տարածքային մանկավարժահոգեբանական աջակցության կենտրոն է ներկայացնում երեխայի կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիքի 2-րդ մակարդակի գնահատման դիմումը՝ կից փաստաթղթերով.

- Երեխայի ծննդյան վկայականի և ծնողի անձնագրի պատճեն
- Երեխայի անձնական գործի պատճեն
- Երեխայի առողջության վկայականի մասին փաստաթուղթը
- Դպրոցական մակարդակի գնահատման արդյունքների գրանցման թերթիկը
- Կանխարգելիչ միջամտության պլանը՝առկայության դեպքում:

10-օրյա ժամկետում նշանակվում է երեխայի տարածքային մակարդակի գնահատումը սկսելու օրը:

Տարածքային մակարդակի գնահատման միջոցով որոշվում է երեխայի մոտ այս կամ այն ֆունկցիայի խանգարման աստիճանը և դրանով պայմանավորված կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիքը:

Իսկ եթե ծնողը համձայն չէ այդ գնահատմանը, կարող է դիմել համապետական մանկավարժահոգեբանական կենտրոն:

Կարևոր է, որ ուսուցիչը կամ մանկավարժահոգեվանական աջակցության խումբը դիտարկման արդյունքում կարողանա պարզել, թե երեխան <<երեխայի գործունեության գնահատման գործիք>>-ի որ ոլորտում ունի դժվարություններ և բացահայտել աջակցության չափը:

Դպրոցականների համար նախատեսված երեխայի գործունեության գնահատման գործիքը բաղկացած է 20 բաժիններից. ըմբռնել հրահանգները և հետևել դրանց, հարմարեցման կարողություն, ինքնասպասարկում, խոշոր մոտորիկա, տեղորոշում և այլն:

Գործիքը կիրառող մասնագետները պետք է կատարեն օբյեկտիվ գնահատում՝ բացառելով դրական կամ բացասական վերաբերմունքը երեխայի նկատմամբ:

Գործողությունների կամ աջակցության մակարդակների նկարագրություն:

Աջակցություն չի պահանջում՝

- Լիակատար ինքնուրույնությունը
- Ձևավորվող ինքնուրույնությունը

Աջակցության անհրաժեշտություն՝

- Թեթև աջակցություն
- Միջին աջակցություն
- Մեծ հաճախականությամբ աջակցություն
- Ամբողջական կամ մշտական աջակցություն

Կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաների ուսուցման կազմակերպման ռազմավարությունը կառուցվում է հետևյալ ելակետային դրույթների հիմքի վրա.

- կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաները մյուսների հետ հավասար իրավունքներ ունեն հանրակրթական հաստատության ընտրության և պարտադիր պետական կրթական ծրագրերի յուրացման հարցում,
- կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաներն իրավունք ունեն օգտվելու հատուկ մանկավարժական, առողջապահական, հոգեբանական, սոցիալական և այլ ծառայություններից՝ անկախ նրանց ընտրած ուսումնական հաստատության տիպից,
- երեխայի համակողմանի բնականոն զարգացման տեսանկյունից նախընտրելի է նրա կրթության կազմակերպումը առանց ընտանիքից և հասարակությունից նրա առանձնացման:

ԸՆՏԱՆԻՔԻ ԴԵՐԸ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱԳԱՏՈՒԿ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԻ ԿԱՐԻՔ
ՈՒՆԵՑՈՂ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ

Ընտանիքները որոշիչ դեր ունեն ներառական կրթության գործընթացում: Նրանք ակնատեսն են երեխայի տարրական դպրոցից միջին, ապա ավագ դպրոց փոխադրմանը: Այդ դեպքում ինչո՞ւ են ծնողները հաճախ փոքր դեր կատարում իրենց երեխաների կրթության գործում: Պատմականորեն ընտանիքին դուրս են մղել երեխայի կրթության հարցերով զբաղվող թիմի աշխատանքից՝ նրանց հիմնականում թողնելով մասնագիտական կարծիք լսողի դերը: Նույնը եղել է Հայաստանում, որտեղ ծնողների և մասնագետների միջև երկխոսությունը հաճախ շարունակում է հետևել առավել ավանդական, հիերարխիկ մոտեցմանը: Ծնողները կամ ընտանիքները հիմնականում ներկայանում են հանդիպումների՝ թեստերի արդյունքների ծանոթանալու կամ իրենց երեխային վերաբերող որոշումները լսելու համար: Դպրոցը ծնողների հետ, որպես կանոն, կապվում է, երբ նրանցից որևէ բան է հարկավոր կամ երբ ինչ-որ բան է պատահել: Ընտանիքների դերի փոփոխությունը՝ պլանավորման գործընթացին վերաբերող տեղեկատվությունը պասիվ ստացողից դեպի ակտիվ մասնակցողի, վճռական նշանակություն ունի կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող աշակերտների ներառական կրթության պլանավորման համար: Այս փոփոխությունը թե՛ ընտանիքների և թե՛ մասնագետների համար ինքնին հսկայական փոփոխություն է: Այս փոփոխությունը կարևոր է, քանի որ ընտանիքները երեխայի մասին տիրապետում են առավել հարուստ տեղեկատվության, քան մասնագետները և գիտեն ավելին, քան վկայում են թեստերի արդյունքներն ու գնահատականները: Ընտանիքների մեծ մասը գիտակցում է երեխայի առաջընթացն ու կարիքները, սակայն, հիմնականում, մնում է որպես չօգտագործված ռեսուրս:

Միայն ծնողների մասնակցության ապահովումը երբեմն շատ կարևոր նվաճում է, որը հաղորդակցումը դարձնում է փոխհարաբերություն: Հարկավոր է նկատի ունենալ ընտանիքի բոլոր անդամների մասնակցության խրախուսումը: Մասնակիցների մեջ մտնում են ինչպես ծնողները, այնպես էլ ընտանիքի մերձավոր անդամները: Այս փոփոխությունը քննարկելիս, հաճախ օգտագործվում են այնպիսի եզրույթներ, ինչպիսիք են՝ մասնակցությունը և ներգրավվածությունը: Սոսկ մասնակցությունից դեպի ներգրավվածություն մեկ քայլ է: Այն ցույց է տալիս դպրոցի դիրքորոշումը ընտանիքների ներքին կարողության ճանաչմանն ու նրանց թիմի լիիրավ անդամ ընդունելուն ընդառաջ: Իրենց ներգրավված զգալով՝ մարդիկ

անցնում են գործի՝ ստանալու այն, ինչը ցանկանում են և ինչի կարիքն ունեն։ Հաճախ ընտանիքները դպրոցում չեն ունենում ներգրավվածության զգացում և, իրենց անզոր զգալով՝ հեռանում են գործընթացից։ Ուժեղ, զորացնող գործընկերային հարաբերությունների պարագայում մասնագետներն ընտանիքի համար ստեղծում են զարգանալու և թիմային գործընթացում ակտիվ դերեր ստանձնելու հնարավորություններ։

Անցումը մասնակցության և ընդգրկման մոդելից դեպի ներգրավվածություն պահանջում է ավելի բարձր մակարդակի երկխոսություն և համագործակցություն։ Մասնակցությունն այդ դեպքում պահանջում է որոշակի պատասխանատվության ստանձնում, որոշակի գործողությունների կատարում։ Այս փոփոխությունը ընկալելուն օգնում է Day-ի առաջարկած աղյուսակը, որտեղ ներկայացված են մասնակցությունը ներգրավվածությամբ փոխարինելուն նպաստող, դպրոցի անձնակազմի կողմից կիրառվող մոտեցումներ։ Այն օգնում է մասնագետներին առաջընթացը տարբերակել երեք մակարդակներում՝ ներկայություն, մասնակցություն և ներգրավվածություն։ Ներկայության հիմնական նպատակն է՝ ծնողին օգնել, որ երեխային տեսնի որպես ներառական միջավայրի մասնիկը և գիտակցի իր դերը երեխայի կրթության գործում։ Մասնակցությունը ենթադրում է ծնողների ներկայությունը դպրոցական միջոցառումներին և ժամանակ առ ժամանակ այցելությունները դպրոց՝ ծանոթանալու տարբեր մանկավարժական միջոցներին, որոնք կարող են օգտագործվել տանը՝ իրենց երեխային օգնելու համար։ Ներգրավվածության փուլում ծնողները և ուսուցիչները սկսում են համագործակցել՝ միմյանց տեսնելով որպես երեխայի կրթության գործընկերներ։ Ներգրավվածությունը պահանջում է բարձր մակարդակի համագործակցություն և հզորացնում է ընտանիքին, ուսուցչին ու բազմամասնագիտական թիմի մյուս անդամներին։ Միաժամանակ, ներգրավվածությունը ընտանիքին հնարավորություն է տալիս զարգացնելու երեխային օժանդակելու ստեղծագործական մոտեցումները։ Աղյուսակ 6-ում տրված են օրինակներ յուրաքանչյուր փուլի համար։ Դպրոցներում այս ձևաչափը կարող է օգտագործվել ծնողի ներգրավվածությունը ապահովելու նպատակով։ Գործընթացը պահանջում է ժամանակ և նպատակասլացություն, բայց հզորանալով՝ ընտանիքը դառնում է թիմի և դպրոցական համայնքի լիարժեք անդամ՝ ձգտելով հասնել երեխայի լավագույն շահի իրացմանը։ Ներկայություն Ընտանիքը հաճախում է ժողովների, որոնք անցկացնում են ուսուցիչները։ Մասնակցություն Ընտանիքը և ուսուցիչը միասին են անցկացնում ժողովը։ (9)

Day-ի առաջարկած աղյուսակը

<p>Ներկայություն</p> <p><i>Ընտանիքը հաճախում է ժողովների, որոնք անցկացնում են ուսուցիչները:</i></p>	<p>Մասնակցություն</p> <p><i>Ընտանիքը և ուսուցիչը միասին են անցկացնում ժողովը:</i></p>	<p>Ներգրավվածություն</p> <p><i>Ընտանիքը (և աշակերտը) վարում է ԱՌԴ-ին առնչվող ժողովը:</i></p>
<p>Ընտանիքը ստանում է ԱՌԴ-ը և ստորագրում այն:</p>	<p>Ընտանիքը մասնակցում է ԱՌԴ-ի մշակման համար կայացող հանդիպմանը, բայց ունենում է պասիվ դերակատարում:</p>	<p>Ընտանիքը ակտիվորեն մասնակցում է հանդիպումներին՝ նպատակների սահմանմանը, հանդես է գալիս դիտարկումներով ու ստանում հետադարձ կապ ու արձագանքներ:</p>
<p>Առարկայական - Ընտանիքը տեղեկացվում է ընթերցանության ուսումնական ծրագրի և նպատակների մասին:</p>	<p>Ընտանիքը դիտում է, թե ուսուցիչն ինչպես է աշխատում երեխայի հետ:</p>	<p>Ընտանիքն ուսուցչի հետ քննարկում է այդ նպատակները տանն ամրապնդելու հնարավոր ձևերը:</p>

ՅԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ՄԱՍ

Թե հատուկ և թե հանրակրթական դպրոցի մանկավարժները ծանոթ են տարբերակված ուսուցման գաղափարին: Այս ընդգրկուն հայեցակարգը ուսուցիչներին հնարավորություն է տալիս առանձին թեմաներ դասավանդելիս մարտահրավերները հարմարեցնել սովորողների անհատական առանձնահատկություններին:

Ուսուցիչը կարող է ավելացնել և պակասեցնել բառատեսրոմ գրվող անձանոթ բառերի քանակը, որը աշակերտը պետք է սովորի նախքան նոր դասն անցնելը:

Տարբերակված ուսուցումը կարող է լինել ՈւՅԶ գործընթացի մի մաս: Յետազոտությունները ցույց են տվել, որ որոշ սովորողների համար յուրացման չափանիշները կամ ակնկալիքները փոփոխելու անհրաժեշտությունը կարող է սակավ լինել, եթե դասավանդելիս կիրառվեն բազմազան նյութեր:

Այն դեպքում, երբ սովորողների կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիքները վաղօրոք նկատի են առնվում և մատչելի դասավանդումը դրվում է դասի պլանավորման հիմքում՝ բոլորը կարողանում են ավելի լավ սովորել:

Ուսումնառության համընդհանուր ձևավորման սկզբունքները խարսխված են ուսուցման 3 տեսակների վրա՝ ճանաչողական, ռազմավարական և հուզական:

Ճանաչողական ուսուցումը վերաբերվում է սովորողի՝ հասկացություններ ճանաչելու և մտապահելու կարողությանը: Սրան նպաստում է ուսուցչի աշծատանքը կամ տեքստի ընթերցումը:

Ռազմավարական ուսումնասիրությունը վերաբերում է որոշակի բովանդակությանը, հասկացություններին արձագանքելու սովորողի կարողությանը կամ հմտություններին: Ուսումնառության այս տեսակը հաճախ անցկացվում է գրավոր առաջադրանքների կան դասարանում բանավոր պատասխանելու միջոցով:

Հուզական յուրացումը վերաբերում է նյութը յուրացնելու սովորողի մոտիվացիային:

Համընդհանուր ձևավորումը ուղղված է սովորողներին՝ որպես «սովորական» ու «առանձնահատուկ» տարբերակումը վերացնելուն, ելնելով նրանրց, որ

յուրաքանչյուր անհատ տարբեր կերպ է սովորում և որ բազմազան մոտեցումների կիրառումը կօգնի բոլոր սովորողներին:

Երբ ուսուցիչները հիմնավորապես ընդունում են դասարաններում տարբեր ունակությունների տեր սովորողների ներկայությունը և դասապրոցեսը կազմակերպում են այնպես, որ ներգրավվեն բոլոր սովորողներին:

Գոյություն ունեն դասավանդման ամենատարբեր մոտեցումներ, որոնք ուսուցիչների կողմից կարող են օգտագործվել դասարանում համընդհանուր ձևավորման խթանման համար:

Ներառական կրթության հաջողությունը պայմանավորված է բազմաթիվ մակարդակներում համագործակցությամբ: Թեև բազմամասնագիտական թիմերը կարևոր են երեխային կրթության մեջ ներգրավելու համար՝ ներառումը լավագույնս իրականացնելու, երեխաների ու նրանց ընտանիքների կարիքները հաշվի առնելու հարցում առավել կարևոր է դասարանում առկա համագործակցությունը: Բարեհաջող կրթական միջավայր ստեղծելու կարևոր նախապայման է դասավանդմանը մեկ այլ տեսակետից մոտենալը: Դպրոցի ռեսուրսների արդյունավետ օգտագործումը ապահովում է ուսումնառության առավել հաճելի միջավայր՝ լավագույնս բավարարելով ուսման ամենատարբեր կարիքներ ունեցող երեխաներին անհրաժեշտ պայմանները: Ներառական դասարաններում բոլոր երեխաներին ամենաարդյունավետ կերպով դասավանդելու համար կիրառվում է մի մոտեցում, որը հայտնի է որպես համատեղ դասավանդում: Համատեղ դասավանդմանը վերաբերող հետազոտությունները դեռևս վաղ փուլում են, սակայն ըստ հետազոտությաններից մեկի՝ կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող աշակերտները համատեղ դասավանդման կիրառման դեպքում առավել ներգրավված են լինում դասապրոցեսում, առավել բարձր գնահատականներ են ստանում, քան մեկ ուսուցչի կողմից դասավանդվող դասերին: Բարձր դասարանների աշակերտների հետ անցկացված հետազոտության արդյունքները վկայում են, որ աշակերտներին դուր է գալիս համատեղ դասավանդումը և որ հնարավորության դեպքում կրկին կմասնակցեին համատեղ դասավանդվող դասերի: Աշակերտները նշում են, որ իրենց ավելի շատ է աջակցություն տրամադրվել, օգտագործվել են դասավանդման տարբեր ոճեր: Համատեղ դասավանդումը ուսուցիչներին տալիս է անհրաժեշտ աջակցություն ունենալու հնարավորություն, միաժամանակ աշակերտների համար ապահովելով ներգրավվածություն դասապրոցեսում: Համատեղ դասավանդումը, ինչ-որ տեղ,

մարտահրավերներ է ուսուցիչների համար, քանի որ վերջիններս պետք է վերանայեն իրենց աշխատանքի ոճն ու միմյանց փոխլրացնեն իրենց ուժեղ կողմերով:

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ տարվա ընթացքում, իրենց սովորողներին ճանաչելով և օգնելով աշակերտներին նկարագրող տեղեկատվական աղբյուրներից, ուսուցիչները կարող են դասավանդումը հարմարեցնել իրենց սովորողների կարիքներին: Միևնույն ժամանակ համընդհանուր ձևավորման գաղափարական հիմքը համահունչ է հաշմանդամություն ունեցող անձանց իրավունքների կոնվեցիայի(8) առավել լայն փիլիսոփայությանը: Գործնականում բազմազան միջոցների կիրառմամբ նյութը ներկայացնելը, արտահայտվելու համար բազմաթիվ հնարավորություններ ընձեռելը, և սովորողի համար ներգրավվածության բազմազան միջոցների տրամադրումը կարող է տարբեր դասարաններում տարբեր լինել: Օրինակ՝ ուսուցիչը կարող է ցուցադրել տեսահոլովակ, որպեսզի սովորողները կարողանան միաժամանակ կարդալ տեղեկատվությունը: Սա կարող են կիրառել լսողության խանգարումներ ունեցող երեխաների համար:

Նյութի պատրաստման բազմազան միջոցներից է թատրոնը, սահիկաշարը, նկարներ: Իսկ արտահայտվելու միջոցներ են արձագանքի քարտերը, բանավոր արտահայտում, հասկացությունների քարտեզավորում և այլն:(9)

ՈՒՅՁ-ը ուսուցիչների կողմից դասը պլանավորելիս, գործընթացի հիմքում դրվում է համընթանուր ձևավորման բոլոր 3 սկզբունքները՝ նյութի մատուցման, արտահայտվելու և ներգրավելու ճկուն միջոցներ:

Հայաստանում կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիքունեցող երեխաները ունեն անհատական ուսուցման պլաններ: ԱՌԻՊ-ը ունի 3 հիմնական նպատակ՝ հասանելիություն, մասնակցություն և առաջընթաց:

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ գործընթացի լավ ձևավորման համար ուսուցիչները պետք է մշտապես գնահատեն իրավիճակները՝ ապահովելով հարգանք սովորողների կրթության իրավունքների նկատմամբ և մշտապես պլանավորեն նրանց կրթական կարիքների բավարարումը:

Երբ կատարված է երեխային բացահայտելու առաջին քայլը և կարիքի գնահատումը, հաջորդ քայլը երեխայի ունեցած ուժեղ կողմերի վրա հիմնված(չկա երեխա, ով չունենա ուժեղ կողմ: Մեկը լավ նկրում է, մյուսը ունի զարգացած հիշողություն), կառուցում ենք դասի ընթացքը և ընտրում դասի մեթոդը՝

զարգացնելով երեխայի թույլ կողմերը: Ցուցաբերելով երեխային անհատական մոտեցում, ուսուցիչը հաշվի առնելով երեխայի ունեցած դժվարությունները թեթևացնում է նախատեսված դասի թեման և ընտրում նյութը հաղորդելու դասավանդման այն մեթոդը, որը առավել հասանելի կդարձնի մատուցվող նյութը: Զանի որ մտավոր հետամնացություն ունեցող երեխան ունի աղքատ բառապաշար և հիշողության ցածր շեմ, պլանավորված նյութը առավել արդյունավետ մատուցելու համար հարկավոր է կիրառել մի շարք գննական պարագաներ՝ նկարներ, քարտեր, սարքեր: Օր. ֆիզիկա առարկայից <<Հոսանքի ուժ>> թեման անցնելիս երեխան ծանոթանում է Ամպեր, Վոլտ չափման միավորներին, ամպերաչափ և վոլտաչափ սարքերին: Սովորում է հոսանքից պաշտպանվելու անվտանգության կանոնները: Վերը նշվածը արդյունավետ յուրացման համար դասապրոցեսին կիրառվում է սյուժետային նկարներ, սարքեր:

<<Օպտկա>> թեման ուսումնասիրելու ժամանակ սովորողը ծանոթանում է կարճատեսության և հեռատեսության հետ, ուսումնասիրում է ոսպնյակները, ծանոթանում ակնոցների տեսակների հետ:

Կարևոր դասավանդման մեթոդներից է նաև Թիմային դասավանդման մեթոդը, որի ժամանակ ուսուցիչները դասավանդում են միասին՝ միևնույն նպատակներով և ուղղորդումներով՝ դասի ընթացքում իրար փոխլրացնելով (օրինակ՝եթե նպատակ է դրվել զարգացնել երեխայի հիշողությունը կամ բառապաշարը, ապա բոլոր ուսուցիչները օգտագործելով իրենց կողմից դասավանդվող առարկայի նրբությունները աշխատում են միևնույն նպատակի շուրջ):

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍ

ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ՆՊԱՏԱԿԸ

Բացահայտել սովորողի կրթական կարիքները և դրան համապատասխան ուսուցման գործընթացի կազմակերպման առանձնահատկությունները

ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ՕԲՅԵԿՏԸ

Արաքսի 2. Ավետիսյանի անվան 9-րդ դասարան

ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ՄԵԹՈԴՆԵՐԸ

խմբային աշխատանք, սարքերի կիրառում, հարց ու պատասխան, պաստառներ

ՄԵԹՈԴԻԿԱՆԵՐԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Յետազոտությունը կատարել են 9-րդ դասարանում: Դասը անցկացրեցի բնականոն հունով: Յարգելով ամփոփեցի հանձնարարված դասը: Դասին մասնակցում էին բոլոր աշակերտները բացառությամբ մեկ աշակերտի: Թեման՝ Օհմի օրենքը շղթայի տեղամասի համար՝ դասն էր: Նրան հանձնարարեցի դասից դուրս բերել իրեն համար անհասկանալի բառերը: Նա կատարեց այդ հանձնարարությունը ուսուցչի օգնականի օգնությամբ դուրս բերելով հետևյալ բառերը՝ հոսանքի ուժ, լարում, դիմադրություն, ամպերաչափ, ոլտաչափ:

Պաստառների, սարքերի և նկար-քարտերի միջոցով բացատրեցի նրան այդ բառերի իմաստը և նշանակությունը:

Դասարանը բաժանեցի երկու խմբի: Նրան կցեցի խմբերից մեկին և հանձնարարեցի յուրաքանչյուր խմբին կատարել փորձը, որոշել լամպի դիմադրությունը, որտեղ օգտագործվում են ամպերաչափ և վոլտաչափ:

Յետևելով և ուսումնարելով յուրաքանչյուր խմբի աշխատանքը նկատեցի, որ այդ աշակերտը հետաքրքրություն է ցուցաբերում և ինքնել է մասնակցում այդ աշխատանքներին:

Փորձից հետո նա կարողացավ տարբերել լամպը, ամպերեչափը, վոլտաչափը:

Յաջորդ դասը հաջորդական և զուգահեռ միացումների ուսումնասիրությունն էր:

Նորից կցեցի մի խմբի հետ և նկատեցի որ ինքնել է մասնակցում շղթայի հավաքմանը: Կարողանում է նկարել շղթաները ,գրել յուրաքանչյուր մեծության տառը և չափման միավորը որոշակի օգնություն և ուղղություն ցույց տալուց հետո:

Արդյունքում հասկացա, որ նման երեխաների հետ աշխատելիս պետք է ցուցաբերել անհատական մոտեցում, օգտագործվեն շատ դիդակտիկ նյութեր, իրենք անմիջապես մասնակցեն դասապրոցեսին , փորձերին և միշտ մնան ուսուցչի ուշադրության կենտրոնում:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Իսկ ի՞նչ ենք հասկանում ներառական կրթությունն ասելով: Ներառական կրթությունը հանրակրթության զարգացման գործընթաց է, որը ենթադրում է կրթության մատչելիություն բոլորի համար, երեխաների ամենատարբեր կարիքների բավարարմանն ուղղված բոլոր տեսակի միջոցների ապահովում, ինչը հանրակրթական դպրոց մտնելու այցեքարտ է ընձեռնում հատուկ կարիքներ ունեցող երեխաներին:

Ներառական կրթությունը կրթական այնպիսի ծրագիր է, որը բացառում է ամեն տեսակ խտրականություն երեխաների նկատմամբ, ապահովում է հավասար վերաբերմունք բոլոր մարդկանց հանդեպ, կրթական համակարգում ստեղծում է ուրույն պայմաններ առանձնահատուկ կրթական կարիքներ ունեցող անձանց համար:

Ներառական կրթությունը ավելի մատչելի է դարձնում կրթությունը բոլորի համար:

Պետք է բոլորը հասկանան, որ մարդկային արժեքները կախված չեն նրա ընդունակություններից և նվաճումներից:

Յուրաքանչյուրն էլ կարող է զգալ և մտածել:

Յուրաքանչյուր ոք ունի

- հասարակության լիարժեք անդամ լինելու,
- կրթության ստանալու իրավունք:
- կրթությունը կարող է իրականանալ տարբեր փոխհարաբերությունների պայմաններում:
- աջակցության և ընկերության կարիք:

Վերջնարդյունքում պետք է տեսնել նրա նվաճումները, թե նա ի՞նչ կարողացավ անել:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. UNICEF ARMENI
2. << Կրթության մասին>>, ՀՀ օրենք, 6-րդ հոդված, մաս 6:
3. << Հանրակրթության մասին>> ՀՀ օրենք, մաս 10. 5- րդ կետ
4. <<Կրթության կազմակերպման մանկավարժահոգեբանական աջակցության ծառայությունների տրամադրման կարգ>> ՀՀ կրթության և գիտության նախարարի 13. 04. 17թ N 370 – Ա/2 հրամանի հավելված, 32-րդ կետ
5. <<Կրթության մասին>> ՀՀ օրենք, մաս 1, 10. 7-րդ կետ
6. <<Կրթության կազմակերպման մանկավարժահոգեբանական աջակցության ծառայությունների տրամադրման կարգ>>:
7. <<Կրթության կազմակերպման մանկավարժահոգեբանական աջակցության ծառայությունների տրամադրման կարգ>>, ՀՀ կրթության և գիտության նախարարի 13. 04. 17թ. N 370- Ա/2 հրամանի հավելված, 38-րդ կետ:
8. ՄԱԿ 2006
9. Ներառական կրթության ռազմավարություններ :Դասագիրք 2019թ

